

בבא מציעא ק'

משנה

המחליף פרה בחמור המוכר שפחתו וילדה ז"א המחליף¹³⁴ פרה בחמור וילדה, וכן המוכר עד שמכרתי ילדה ז"א אחרי שלקחתי יחלוקו שפחתו בקנין כסף וילדה¹³⁵, ואין ידוע אם עשו את הקנין לפני שילדה והעובר של הקונה, או לאחר שילדה עשו את הקנין והולד הוא של הבעלים, זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי, יחלוקו. ב' עבדים גדול וקטן ב' שדות הלוקח אומר גדול והלה אומר איני יודע זכה בגדול וכן אם היו לו שתי שדות אחת גדולה ואחת קטנה, הלוקח אומר גדול לקחתי והלה אומר איני יודע, זכה בגדול. ואם המוכר אומר קטן מכרתי והלה אומר איני יודע, אין לו אלא קטן. זה אומר גדול וזה אומר קטן, ישבע המוכר שהקטן מכר. זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע, יחלוקו.

גמרא

בפאה העומדת באגם ושפחה העומדת בסימטא שואלת הגמרא מדוע יחלוקו, נראה ברשות מי הפרה והשפחה עומדות, ומי שרוצה להוציא ממון מן המוחזק עליו להביא ראיה¹³⁶? אמר רבי חייא בר אבין בשם שמואל, המשנה מדברת כשהפרה עומדת באגם, והשפחה עומדת ב'סימטא', קרן זוית הסמוכה לרחבה שמוכרים בה בהמות ועבדים.

המשנה היא כסומכוס שא' ממון המוטל בספק חולקים שואלת הגמרא, ומדוע אין מעמידים בחזקת הבעלים הקודם, והאחר הוא המוציא מחברו ועליו הראיה? עונה הגמרא, שהמשנה היא כדברי סומכוס שאמר 'מזמן המוטל בספק חולקין' בלא שבועה¹³⁷. שואלת הגמרא, הרי סומכוס אמר כן רק כשהטענה היא שמא ושמא, בשור שנגח פרה ועוברה נמצא בצדה ולא יודעים אם ילדה לפני שנגחה או אחרי שנגחה, וטענותיהם הם בשמא ושמא. האם הוא אמר זאת גם

134 התנא אומר המחליף ולא המוכר פרתו וילדה מפני שבמוכר הלוקח לא קנה במעות עד שמשך וכיון שמשך ידוע אם ילדה כבר ואין להסתפק בדבר, אבל במחליף פרה בחמור לא צריך למשוך גם את הפרה ואת החמור שכשאחד מהם משך החליפין נקנים לחבירו במשיכתו זה לו בכ"מ שהם.

135 ועבד כנעני נקנה בכסף וכשנתן את המעות השפחה ניקנית לו אפילו אם היא בבית בעלים.

136 התוס' הקשו גם אם הולד הוא ברשות הלוקח אינה ראיה שהרי הגדרות אין להן חזקה. וגם מה שלקטן יש חזקה הוא משום שהאם אינה שוכחת את בנה אבל כשמכר את האם מדוע לא נאמר שהאם הוליקה את בנה עמה. וי"ל שכיון שיש דרא דממונא שיש ספק בדבר ללא טענותיהם והלקוח טוען ברי אם הוא ברשותו אין להוציאו מידו. אבל אם הוא טוען שמא יש סברא לומר שחזקתו לא תועיל. אבל אם המוכר, שהיה מוחזק בודאי מקודם, טוען שמא חזקתו כן תועיל. תוס'.

137 לר' שמואל נראה שממה שלא אמרו אלא הא מני סומכוס נראה שהגמ' לא חזרה ממה שאמרה בעומדת באגם. וסומכוס אינו מדבר אלא כשלא זה ולא זה מוחזק. אבל כשאחד מוחזק סומכוס מודה שעל השני להביא ראיה. וי"ל שהגמ' לעיל העמידה כסומכוס בזה או' איני יודע אם שאולה או שכורה מתה מפני שהשוכר המוחזק טוען שמא ואין חזקתו מועילה. אבל כאן אם היתה ברשות האחד היתה חזקתו מועילה. תוס'. והרמב"ם מפרש שהגמ' חזרה בה מהתירוק הקודם וגם חכמים לא חולקים בעומדת באגם ובשמא ושמא. הגהות הגר"א.

במקרה של משנתנו ששניהם טוענים ברי?

רבה בר"ה א' אפ' בבדי וברי רבא אמר רבה בר רב הונא, כן, סומכוס אמר שחולקים אפילו בבדי וברי. רבא אמר, סומכוס אמר

שחולקים רק בשמא ושמא, אבל ברי וברי הוא לא אמר זאת. ויש לשנות במשנה, זה אומר שמא עד שלא מכרתי, וזה אומר שמא משלקחתי. שואלת הגמרא ממה ששנינו בסיפא של המשנה, זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו. לפי רבא מכך שהסיפא היא בשמא ושמא גם הרישא הא בשמא ושמא. אבל לרבה בר רב הונא שאמר שסומכוס אמר ממון המוטל בספק חולקין אפילו בבדי וברי, אם סומכוס אומר בבדי וברי אמר יחלוקו, לא צריכים לומר בסיפא שחולקים גם בשמא ושמא? עונה הגמרא, הסיפא באה לגלות על הרישא. שלא תאמר שהרישא היא בשמא ושמא, אבל לא בבדי וברי. ולכן הסיפא אומרת שיחלוקו בשמא ושמא ומכאן שהרישא מדברת בבדי וברי, שהרי אין צריכים לומר את אותו הדין שתי פעמים בשמא ושמא.

שואלת הגמרא ממה ששנינו, היו לו שני עבדים גדול וקטן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע

סומכוס מודה כשיש שבועה דאורייתא כמו שאומרים לקמן

המוכר שקטן מכר¹³⁸. לרבא שאמר שסומכוס אמר שחולקים בשמא ושמא אבל לא בבדי וברי לכן המוכר ישבע. אלא לרבה בר רב הונא שאמר שסומכוס אמר שחולקים אפילו בבדי וברי, מדוע המוכר ישבע הרי הם צריכים לחלוק ביניהם? עונה הגמרא, שסומכוס מודה כשיש שבועה דאורייתא כמו שמעמידים בגמרא לקמן כשנקטעה ידה¹³⁹.

רב א' כשטוענו דמי עבד גדול דמי שדה גדול שמואל א' טוענו כסות עבד גדול

הגמרא שואלת, מדוע אמרה המשנה שאם יש מחלוקת בין המוכר לקונה האם מכר לו עבד גדול או קטן, המוכר נשבע שהוא מכר לו את העבד הקטן, הרי הקונה תבע ממנו את העבד הגדול, והמוכר הודה לו על העבד הקטן, ועל מה שטענו אמר לא היו

דברים מעולם? ועוד קשה, שאפילו אם אומרים כמי שאמר 'טענו חטים והודה לו בשעורים חייב' הרי הוא 'הילך', הוא מודה לקונה שהעבד הקטן שלו ונתנו

לו? ועוד קשה, הרי אין נשבעים על העבדים? אמר רב, מדובר כשטוענו דמי עבד גדול, דמי שדה גדול מסרתי לך בידך לקנות לי¹⁴⁰, וזה אומר דמי עבד קטן, דמי שדה קטנה יש לך בידי. ושמואל אמר, בטוענו כסות עבד גדול, וזה אומר

138 היה אפשר להקשות ממה שנינו במשנה הקודמת זה א' שאולה וזה א' שכורה. ולר' שמואל שא' ששם סומכוס מודה כיון שהוא מוחזק וטוען ברי א"א להקשות משם. תוס'.

139 שמה הוא מודה בו אינו 'הילך' הוא סובר שנשבעים על העבדים, וסובר שאומרים 'טענו בחטים והודה לו בשעורין חייב'. רש"י. ובהגהות הגר"א הקשה מדוע רש"י הביא את האוקימתא של רב ששת שנפרכה.

140 תוס' הקשה על רש"י שהיה צריך לומר שולח ומשלח. ונראה לר"י שמדובר כשמכר לו עבד ונתן דמים ולא כתב עדיין את השטר, במקום שכתבים שטר, או שהתנו שיכול לחזור. וי"ל שמדובר כשאמרו בפני עדים עבד גדול אמכור בכ"ה וקטן בכ'. ולא יודעים מה קיבל, ויש דררא דממונא. תוס'.

כסות עבד קטן. עומרי שדה גדולה עומרי שדה קטנה, מכרת לי מנין עומרי שדה גדולה, וזה אומר מנין עומרי של שדה קטנה מכרתי לך.

כמו שא' ר"פ בדילפי שואלת הגמרא, הרי בכסות לא הודה לו על מה שטענו, אלא הודה לו על כסות אחרת¹⁴¹? מבארת הגמרא, מדובר

ב'דיילפי', טענו בגד גדול, בגד שלם שהיה מחובר בתפירה מחתיכות קטנות, וזה הודה לו על בגד קטן, אחד מהבגדים הקטנים, כמו שרב פפא אמר 'בדיילפי'.

ר' הושעיא א' בעבד גדול בכסותו ור' הושעיא א' בעבד גדול בכסותו ושדה בעומריה וא' ר"פ בדילפי הרי שנינו עבד?¹⁴² אלא אמר רבי הושעיא שטענו

עבד גדול בכסותו, ושדה בעומריה עבד גדול בכסותו. וזה מודה לו בעבד קטן וכסותו. והמוכר חייב שבועה משום הכסות ונשבע על העבד בגלגול. ושואלת הגמרא הרי הוא הודה על כסות קטנה ולא הודה לו על מה שטענו. ואמר רב פפא 'בדיילפי'!

ר"ש א' כר"מ שא' שעבד כמטלטלין וכר"ג ור' הושעיא א' בעבד גדול בכסותו ושדה בעומריה וא' ר"פ בדילפי את דין 'זקקין'. הרי שנינו בקידושין,

נכסים שאין להן אחריות זקקין את הנכסים שיש להן אחריות להשבע עליהן על גלגול שבועה¹⁴². אלא אמר רב ששת המשנה היא דברי רבי מאיר שאומר¹⁴³ עבד

הוא כמטלטלין¹⁴⁴. ועדיין קשה הרי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו. ואומרת הגמרא שהתנא סובר כרבן גמליאל שחולק במשנה ואומר שטענו

חטים והודה בשעורים חייב. ואין צריכים שההודאה תהיה ממין הטענה. עדיין קשה, הרי הוא 'הילך'? אמר רבא, שבעבד יש לומר שקטע את ידו של העבד הקטן שהוא מודה בו. ובשדה שחפר בה בורות שיחין ומערות.

רבה ב"א מחליף רבי או' שואלת הגמרא, הרי הא שמענו שרבי מאיר אומר בעבדים או' הרי שלך לפניך ההפך¹⁴⁵, שעבד הוא כקרקע. במשנה, גזל בהמה

והזקינה עבדים והזקינה משלם כשעת הגזילה. רבי אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. מפני שקרקע אינה נגזלת, ובכל מקום היא עומדת ברשות בעליה.

ועבד הוא כקרקע, ואינו נגזל להקנות לגזלן לשלם דמים, והעבד הזקין ברשות

141 אבל בשדה אפשר לומר שתובע עומרי שדה גדולה, ארבעים עומרים ומודה לו על עומרי שדה קטנה, עשרים. תוס'.

142 אבל לעיל שהעמדנו בזה או' שאולה זו"א שכורה ע"י גלגול יש חידוש שמגלגלים בדבר שאינו דומה שאינו כמו סוטה. תוס'.

143 לקמן בבביתא המחליף פרה בחמור ר"מ אומר שעבד כמטלטלין ונשבע עליו, ולקמן הקשו על מה ששנינו במשנה שנשבעים גם על שדות. רש"י.

144 וכן נשבעים על קרקעות שהרי במשנה נאמר עבד ושדה. ונקטו מטלטלין למעט שטרות שהרי מי שדורש ברבוי ומיעוט ממעט רק שטרות. אבל לענין קנין כסף לר"מ עבדים אינם כמטלטלין שהרי נקט בפרה מחליף ובשפחה מוכר. תוס'.

145 וא"א לומר שהוא כחכמים שהרי שנינו במפורש, אין נשבעין על עבדים ועל קרקעות. תוס'.

הבעלים? אומרת הגמרא, אפשר לתרץ קושיה זו לפי מה שרבה בר אבוא מחליף ושונה, רבי מאיר אומר משלם כשעת הגזילה, וחכמים אומרים אומר לו בעבדים הרי שלך לפניך.

המחליף פרה בחמור המוכר שפחתו אבל קשה, מנין שרבי מאיר סובר שמקשים קרקע וילדה ז"א ברשותי וזה שותק זכה לעבד ונשבעים גם על הקרקעות. כמה ששנינו במשנה, וכן שתי שדות והתנא אומר שהמוכר ישבע. אולי עבד הוא כמטלטלין ונשבעים עליו, אבל אין נשבעים על הקרקעות¹⁴⁶? עונה הגמרא ששנינו בברייתא, המחליף פרה בחמור וילדה, וכן המוכר שפחתו וילדה. זה אומר ברשותי, וזה שותק זכה. זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע, יחלוקו. זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי, ישבע המוכר שברשותו ילדה לפי שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין¹⁴⁷, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות. ומכאן שרבי מאיר סובר שנשבעים גם על הקרקעות.

רמ"א יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע ואין חכמים מודים לו י' גפנים טעונות מסרת אמרו לרבי מאיר, כמו שהודית לנו בקרקעות כך תודה לנו בעבדים. שהרי שנינו במשנה במסכת שבועות, רבי מאיר אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע ואין חכמים מודים לו. כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש רבי מאיר מחייב וחכמים אומרים כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. ואמר רבי יוסי בר חנינא, שרבי מאיר וחכמים נחלקו בענבים העומדות ליבצר¹⁴⁸. רבי מאיר סובר שהן כבצורות, וחכמים סוברים שאינן כבצורות. אבל בקרקעות ובמה שצריך לקרקע רבי מאיר מודה שאין נשבעים עליו? אלא יש לומר כרבי הושעיא ויש לתרץ את הקושיה האם צריך להשמיע את דין זוקקין. שהתנא בא לומר שהכסות שעל העבד אינה כעבד עצמו ונשבעים עליה, ועומרי השדה אינם כשדה.

סומכוס מודה כשיש שבועה דאורייתא וסומכוס מודה כשיש שבועה דאורייתא כשקטעה לידה ונשבעים על עבדים

זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו והגמרא אומרת שמה ששנינו בברייתא זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו הוא כסומכוס שאמר, ממזון המוטל בספק חולקין. ושואלת הגמרא על הסיפא, זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה. לרבה בר רב הונא שאמר שסומכוס אמר שיחלוקו

146 התוס' הקשו מנין לחלק כדי להקשות! וי"ל סמכו על המשנה של י' גפנים טעונות שלא נשבעים על קרקעות לד"מ, אבל נשבעים על עבדים. וצ"ל שר"מ דורש בריבוי ומיעוט ויש לו איזה מיעוט שמעמיד למעט קרקעות ולא עבדים, מפני שלמעט עבדים צריכים שני מיעוטים. תוס'.

147 רש"י.

148 בלא ריב"ח אפשר להוכיח שאין נשבעים על הקרקעות ממה ששנינו ואינן כקרקע, ואע"ג שחולקים כאן כולם מודים לענין שבת שאינן כבצורות והתולש אותן חייב, ולענין ב"ח יש ראייה שחכמים מודים שהן כבצורות ממה שהקשו בכתובות כל העומד להגזוז כגזוז. תוס'.

אפילו בברי וברי. מדוע המוכר ישבע, יחלוקן ביניהם? עונה הגמרא, שסומכוס מודה כשיש שבועה דאורייתא, ואינו הילך מפני שמדובר כשקטע את ידה של השפחה. והיא הודאה ממין הטענה מפני שטענו על שפחה וולדה שהם גוף אחד גופא, והודה במקצת. ורבי מאיר סובר שנשבעים על העבדים.

משנה

המוכר זיתיו לקצוץ אותם והקונה השהה אותם בקרקע, ועשו זיתים רעים שאין בסאה מהם רביעית שמן, הרי אלו של בעל הזיתים. עשו רביעית לסאה, זה אומר זיתי גדלו, וזה אומר ארצי גדלה, יחלוקן. שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חבירו, זה אומר זיתי גדלו, וזה אומר ארצי גדלה, יחלוקן.

גמרא

כשאמר קצוץ סתם רביעית לסאה הגמרא שואלת, אם אמר לו קצוץ מיד אפילו עשו אינו מקפיד פחות מרביעית לסאה הזיתים והשמן הם של בעל הקרקע. ואם אמר לו קצוץ מתי שתרצה, אפילו אם עשו יותר מרביעית הזיתים הם של בעל הזיתים? מתרצת הגמרא, שהמוכר אמר לו על מנת שיקצוץ סתם. אם הזיתים עשו פחות מרביעית, אנשים לא מקפידים על הזיתים, ואם הם עשו יותר אנשים מקפידים עליהם. אמר רבי שמעון בן פזי, הרביעית שאמרו היא חוץ מן ההוצאה שהוא מוציא במסיקתם ובעצירת השמן.